

Опубліковано: Сучасна філологія: тенденції та пріоритети розвитку: Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 26–27 травня 2017 року. – Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2017. – С. 123-126 (0,25 др. а.).

Магрицька І. В.

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філології та перекладу

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

м. Івано-Франківськ, Україна

МОВНА ПІДГОТОВКА І МОВА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ І СВІТОВИЙ ПРОСТІР

В умовах глобалізації світу відбувається інтернаціоналізація освітнього простору, складовими якої є академічна мобільність студентів і наявність іноземних студентів у ВНЗ. Тому сьогодні чимало молодих людей здобувають вищу освіту за кордоном. Але європейський, ширше – міжнародний досвід університетів переконує в тому, що, незважаючи на цю глобалізаційну тенденцію, навчання іноземних студентів та їхня соціалізація здійснюються мовами країн, у яких вони здобувають вищу освіту: у Британії і США – англійською, у Німеччині – німецькою, у Польщі – польською, у Чехії – чеською тощо. Іноземці усвідомлюють, що якісна фахова підготовка в іншій країні неможлива без високого рівня їхньої мовної компетенції, тому від самого початку вони психологічно готові до вивчення чужої для себе мови.

Найпершою й обов'язковою умовою для доступу до навчання в будь-якій розвиненій країні для іноземця є складання ним мовного тесту, який перевіряє, чи достатній рівень його володіння офіційно прийнятою в цій країні мовою. Так, сайт Державної служби Франції [1] інформує іноземців: щоб навчатися тут, їм потрібно подати прохання про попередній запис на мовне тестування і сплатити за нього 68 €; сайт подає також перелік осіб, які можуть бути звільнені від цього

іспиту, – це вихідці з франкофонних країн і ті, хто вже має диплом про знання французької мови як іноземної на належному рівні. Таку саму картину спостерігаємо в США, Британії і Німеччині [2] та інших країнах.

Досконало вивчити мову і таким чином підготуватися до вступного мовного випробування іноземці можуть на спеціальних курсах, як правило, при університетах. Наприклад, у Лодзі, яка завжди була центральним містом усіх підготовчих курсів у Польщі для тих, хто починає вчити польську мову «з нуля» (зокрема для арабів, азіатів, африканців – людей, яким важко вивчити не лише польську, але й будь-яку європейську мову), мовний курс для іноземців – майбутніх студентів польських вишів – починається 1 жовтня щороку й охоплює 800-900 годин. Це єдине місце в Польщі, де готують студентів для навчання в медичних вишах. Спочатку їх навчають загальної польської мови, а згодом – залежно від майбутньої спеціальності [3].

Як відомо, Україна теж включена у процес світової академічної мобільності. Кількість іноземних студентів в українських вишах за останні 8 років зросла на 20 тис. і становить сьогодні 64 тис. осіб.

Проте, за зізнанням Міністра освіти і науки Л. Гриневич на міжнародній конференції «Актуальні питання навчання іноземців в Україні у 2017-2018 н.р.» (24 квітня 2017 р.), упродовж останніх чотирьох років зростає обсяг зауважень з боку іноземних партнерів щодо якості навчання їхніх громадян в Україні та рівня здобутих ними знань, однією з причин чого є неволодіння частиною випускників-іноземців мовою навчання навіть після присвоєння їм кваліфікації [4].

Цілком очевидно, що ці зауваження суттєво дискредитують імідж України на міжнародній арені і можуть призвести до відтоку цього сегмента студентства з наших вишів.

Спробуємо на прикладі одного з вітчизняних університетів, який має багаторічний досвід надання освітніх послуг іноземним студентам, – Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу – проаналізувати фактичний стан і складові мовної компетенції іноземних студентів і знайти шляхи подолання недоліків у цій царині.

Фактологічним матеріалом нам слугували особові справи іноземних студентів I – V курсів (а це переважно вихідці з африканських, арабських та азійських країн), а саме – вміщена там інформація щодо проходження ними підготовчих мовних курсів. У полі нашого спостереження були 210 особових справ, наданих відділом кадрів університету.

Отож, із тих 210-ти студентів 151 особа (71,9%) пройшла повноцінні мовні курси, про що свідчить наявність у їхніх свідоцтвах затвердженого МОН України зразка відповідних оцінок; причому для 118-ти із них (це 56,2% від загального контингенту) ці курси велися українською мовою (їм виставлено оцінки за іспит з української мови як іноземної), для 33-х (15,7%) – російською мовою (оцінка за іспит з російської). По завершенню курсів ці особи склали вступне тестування з відповідної мови – української або російської.

59 студентів-іноземців не мають таких свідоцтв. Одні з них частково пройшли підготовчі курси, але, як зазначено в особовій справі, «не виконали програму в повному обсязі»; про те, яку мову вивчали ці іноземці, дізнаємося з мови вступного іспиту: у 15-ти студентів вона українська (це 7,1%), у 22-х – російська (10,5%). Решта 22 студенти (10,5%) взагалі не проходили мовні курси: половина з них – громадяни країн СНД, які склали вступний іспит з російської мови, а 11 іноземців прийняли на 1-й курс взагалі без вступних іспитів з мови.

Мовою навчання в університеті для наших 210-ти іноземців стала або англійська (для 167 із них), або українська (для 43-х).

Назвемо навчальні заклади, в яких на підготовчих факультетах (відділеннях) викладали нашим студентам-іноземцям українську мову. Це – Вінницький національний технічний університет, Івано-Франківський національний медичний університет, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Криворізький національний університет, Львівський національний університет імені Івана Франка, Національний університет водного господарства та природокористування (м. Рівне), Національний університет «Львівська політехніка», Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського, Тернопільський національний економічний університет,

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Херсонський державний університет.

Приємно спостерігати, що іноземці, які приїхали з різномовних країн і добре вивчили на підготовчих курсах українську мову, в Івано-Франківську спілкуються між собою саме українською. А тим, хто після таких курсів потрапив у російськомовне середовище, не дуже комфортно в мовному плані.

І навпаки, навчальні заклади таких міст, як Донецьк і Луганськ (довоєнні), Дніпро, Запоріжжя, Київ, Одеса, Харків, надали нашим студентам на своїх підготовчих курсах російськомовні послуги. У деяких із них українську, очевидно, викладали, але в меншому обсязі (у свідоцтвах виставлено з російської мови оцінку за іспит, з української – за залік), в інших не викладали зовсім (там замість української мови вписано російську і виставлено за неї оцінку).

Однак іноземні студенти, з якими ми спілкуємося, дуже здивовані тим, що їх навіть у столиці України на підготовчих курсах навчали не українською (до того ж, державною) мовою, а мовою колишнього колонізатора. Більшість із них кажуть, що ті викладачі їх навіть не запитували, яку мову вони хочуть учити, а ставили перед фактом. За нашими ж спостереженнями, тим іноземцям, що засвоїли на курсах російську мову (як іноземну і мову свого подальшого навчання), дуже важко інтегруватися в українськомовне середовище.

Викладач одного зі столичних вишів нещодавно зробив спробу «поламати» систему надання іноземцям освітніх послуг на підготовчому факультеті російською мовою, але отримав відповідь від директора Інституту міжнародних відносин: «Російська мова економічно вигідніша!». Важко собі уявити, щоб директор подібного закладу, наприклад, у Франції заявив, що його іноземним студентам економічно вигідніше викладати німецьку мову, аніж французьку...

А тим часом львівський студент із В'єтнаму Чан Куок Кхань, який узяв участь у конкурсі «Голос країни», заспівавши там українську пісню, на питання, звідки він так гарно знає українську мову, відповів, що вивчив її з поваги до України (чим, до речі, дуже здивував російськомовних членів журі цього конкурсу) [5].

Як бачимо, Україна як учасник процесу світової академічної мобільності значно програє цивілізованим країнам у плані поваги до національної мови як головного атрибуту держави, чим суттєво знижує престиж нашої вищої школи на світовому ринку надання освітніх послуг, на чому й наголосила Міністр освіти і науки. Л. Гриневич бачить розв'язання цієї проблеми в запровадженні після I курсу для іноземних студентів обов'язкового іспиту з мови навчання (української, російської або англійської).

На нашу ж думку, подолати негатив у цій сфері зможуть такі заходи: 1) повна українізація підготовчих курсів і подальшого навчання іноземних студентів (вона має стати стратегічним вектором розвитку національної вищої освіти); 2) відновлення державного іспиту з української мови в VII навчальному семестрі (у 2016-2017 н.р. він замінений заліком, який знецінив цей предмет в очах іноземних студентів; раніше ж без цього іспиту диплом їм не легалізували); пропозиція міністра щодо запровадження мовного іспиту після I курсу несе загрозу того, що на II-IV курсах мова не вивчатиметься взагалі; 3) внесення до переліку документів, які іноземець подає для вступу до вишу, свідоцтва про закінчення підготовчого відділення (пунктом 9 наказу МОН № 1541 від 01.11.2013 р. скасовано обов'язковість цього документа); 4) припинення дії пп. 3 п. 3 наказу МОН № 1272 від 11.12.2015 р., яким іноземцям дозволено вступати на підготовчі факультети (відділення) з вивчення мови упродовж цілого року, адже цим положенням знівельоване саме підготовче відділення (якщо раніше ці курси тривали 2 семестри, то тепер їх тривалість не визначена).

Урешті-решт, в усіх університетах України українська мова має бути не лише навчальним предметом, а й мовою викладання і засобом міжкультурної комунікації та соціалізації іноземних студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сайт Державної служби Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F2864>
2. Ковальчук Р. Л. Інтернаціоналізація освіти: міжнародно-правовий досвід і національна практика / Р. Л. Ковальчук / Науковий вісник Чернівецького університету. – 2011. – Вип. 604. – С. 40-43.

3. Сайт Лодзького університету (Польща) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sjpdc.uni.lodz.pl/?q=node/21>
4. МОН планує запровадити обов'язковий іспит для іноземних студентів з мови навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2017/04/24/mon-planue-zaprovaditi-obov%E2%80%99yazkovij-ispit-dlya-inozemnix-studentiv-z-movi-navchannya/>
5. Я вивчив українську мову з поваги до України! [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=z9RIZwaQjIE>